

Vážení čitatelia,

jubilejný ročník časopisu Slovenské divadlo, v ktorom sme publikovali vyše dvadsiatky vedeckých štúdií, uzatvárame interdisciplinárne pestrou mozaikou textov. Ich autori a autorky nahliadajú na jednotiacu tému čísla, ktoré je venované estetickým a mimoestetickým funkciám scénického a filmového umenia, zo zorných uhlov filmovej a divadelnej vedy, filozofie, lingvistiky, muzikológie, kunsthistórie aj performatívnych štúdií.

Autor úvodnej štúdie, filozof a estetik Peter Michalovič, sa vracia k jednej zo základných otázok divadelnej teórie a histórie – k vzťahu dramatického textu a jeho inscenácie. Reflektujúc interpretáciu francúzskej teatrologičky Florence Dupont poukazuje na neudržateľnosť aristotelovskej tézy o tom, že základom divadla je text, zatiaľ čo jeho inscenovanie má sekundárnu pozíciu. Vo svojom príspevku sa venuje transkripcii divadelného textu do podoby komunikujúcej s publikom, ktorému je adresovaný, pričom jeho osobitá pozornosť patrí intonácii ako zásadnému interpretačnému prvku inscenácie.

Filmová vedkyňa Katarína Mišíková sa v texte dedikovanom slovenskému non-fiction filmu zaoberá dokumentárnou tvorbou po roku 1989. Aplikujúc žánrovú typológiu Haydena Whitea analyzuje štyri vybrané diela s cieľom preskúmať, aké trópy a naratívne formy využívajú súčasní dokumentaristi pri vytváraní obrazov žitej reality ako archívu pre budúcnosť. Autorka vychádza z predpokladu, že produkčná prax zameraná na reflexiu sociopolitických tém podnecuje svojimi obsahmi i formami vznik komunikatívnej pamäti, ktorá determinuje vzťah súčasníkov k chápaniu novodobej identity krajiny. Dielo sa tak stáva súčasťou diskurzu a tiež archívnym zdrojom vypovedania o minulosti.

Slovakistky Lena Ivančová a Viktória Smoradová vo svojej štúdií ponúkajú ne-tradičnú a vzhľadom na doposiaľ absentujúcu odbornú reflexiu problematiky aj priekopnícku analýzu slovenskej podoby žánru stand-up comedy. Vychádzajú zo vzorky sedemdesiatich vystúpení osemnástich stand-upistov, ktoré boli zverejnené na platforme YouTube, charakterizujú populárny žáner z hľadiska jeho významovej, lingvistickej, paralingvistickej aj extralingvistickej stránky. Dochádzajú k záveru, že vzhľadom na sémantickú i výrazovú pestrosť a asociatívnu nápaditosť nie je tento koncept len jednoduchou, či dokonca vulgárnou zábavou, ale dokáže ponúknuť aj inteligentný humor, nové pohľady na ustálené obrazy životných situácií a údernú kritiku. Práve tieto aspekty podľa nich prispievajú k narastajúcej obľúbenosti stand-up comedy.

Jednou z kontinuálne rozvíjaných línií Slovenského divadla je monografický výskum umeleckých osobností. Nechýba ani v tomto čísle – zastupujú ju dve štúdie, ktoré sú portrétmi dvoch výrazných umeleckých individualít a zároveň plastickými obrazmi kultúrneho a spoločenského nivo skúmaných období.

Teatrológ Karol Mišovic cez portrét herca Júliusa Vaška rozkrýva umelecký príbeh „herca duševných rozporov“ i málo prebádané dejiny bratislavského divadla Nová scéna. Umelecká individualita mu slúži ako pars pro toto dramaturgickej a režijno-inscenačnej histórie divadelnej inštitúcie. Autor skúma Vaškovu hereckú osobnosť, výrazové prostriedky i stratégie režisérov pri jeho obsadzovaní prevažne do negatívnych či psychicky rozorvaných postáv. Zároveň mapuje turbulentnú inscenačnú a politicko-spoločenskú históriu druhej bratislavskej činohry, do ktorej umelec nastúpil krátko po jej vzniku v päťdesiatych rokoch a opustil ju začiatkom

deväťdesiatych rokov 20. storočia, keď sa v zmenených spoločensko-ekonomických podmienkach začala nová kapitola jej existencie.

Číslo uzatvára štúdia muzikológa a estetika Júliusa Fujaka, ktorá približuje výnimočnú osobnosť Milana Adamčiaka – intermediálneho umelca sui generis, hudobníka, performeru, básnika konkrétnej a experimentálnej poézie, výtvarníka, muzikológa a polyhistora. Autor sa venuje špecifickému aspektu Adamčiakovej tvorby – spektakulárnosti jeho performancií a happeningov. Reflektuje výnimočné umelecké udalosti, ktoré presiahli svoju dobu aj akúkoľvek teoretickú definíciu či konvenciu definovaných hraníc jednotlivých umeleckých druhov a žánrov. Autor uzatvára svoj text konštatovaním, že dielu Milana Adamčiaka sa aj šesť rokov po jeho smrti dostáva zaslúženej pozornosti v podobe rôznych umeleckých a odborných podujatí zameraných na jeho intermediálne umenie, hudbu, grafické partitúry, výtvarné diela a experimentálnu poéziu. No ako upozorňuje, „zo širokého diapazónu aktivít by sa predmetom hlbšej reflexie malo stať aj jeho jedinečné akčné umenie performancií, eventov a happeningov, ktoré dodnes vyvoláva mnohé otázky a impulzy k zamysleniu“.

S ambíciou naďalej poskytovať priestor málo prebádaným či prehodnotenie vyžadujúcim témam umenovedného výskumu uzatvárame sedemdesiaty ročník časopisu a vstupujeme do ďalšej dekády jeho existencie.

Michaela Mojžišová